

Don't waste a tragedy

Shiur# 353 | January 8th 2022

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף פט עמוד א

תנו רבנן: ארבעה צריכין הכרזה, המסית, ובן סורר ומורה, וזקן ממרא, ועדים זוממין.

רש"י פרשת שופטים פרק יז פסוק יג

וכל העם ישמעו - מכאן שממתינין לו עד הרגלח וממיתין אותו ברגל.

פרשת וישב פרק לז פסוק כו

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַחֲיוֹ מִה־בְּצַע כִּי נִהְרַג אֶת־אֲחִינוֹ וְכִסִּינוּ אֶת־דַּמּוֹ:

ספורנו שם

מה בצע. מה תועלת. כי אמנם הנקמה תכין לאחד משתים אם נשלם לעושי הרע והנה בזה כי נהרוג את אחינו נשלם רעה גם לעצמנו כי יכאב לבנו על מיתתו ועל אכזריותינו נגדו. ואם להפחיד את הנשארם שישמעו ויראו מלהזיק אותנו. הנה גם זה המין מהתועלת לא נשיג כי נעלים את מיתתו:

חתם סופר שם

מה בצע כי נהרוג את אחינו וכסינו את דמו לכו ונמכרנו וגו' כי אחינו בשרנו הוא, פי' כי דנוהו כמוסר שמורידין ולא מעלין, ולכאורה אם ירצו למחול למוסר נ"ל אינם רשאים כדי שישמעו ויראו ולא יזידון כדאי' בזקן ממרא שאין רשאים למחול לו מהאי טעמא [סנהדרין פ"ח ע"ב]. והנה הכא טען יהודה כי מטעם שהוא אחילו בשרנו ראוי ה' למחול לו רק למען ישמעו ויראו, הא תינח אם היו יכולים לפרסם הדבר ולספר לדורות כי אלו האחים העומדים עתה בשעת מיתתו אינו אלא לפי שעה והמת נשתכח מן הלב, וא"כ מה נרויח בהריגת אחינו וכסינו את דמו ולא נוכל לספר הדבר, ע"כ לכו ונמכרנו ויהי' חי והחי אינו משתכח מן הלב לעולם ויהי' לזכר עולם.

פתחי תשובה על או"ח סי' קנו

כל ספרי המוסר מרעישים העולם על עון לה"ר, ואני מרעיש העולם להיפוך עון גדול מזה וגם הוא מצוי יותר, והוא מניעת עצמו מלדבר במקום שנצרך להציל עשוק מיד עושקו וכו' לענין ממון הוא בכלל השבת אבידה וכו' וכן בעניני שידוך והוא יודע שהוא איש רע ובליעל ורע להתחתן עמו, כולן בכלל השבת גופו וממונו.

Riddles of the Week

#1

פרשת בא פרק יג פסוק טז

וְהָיָה לְאוֹתָּהּ עַל־יַדְּכֶם וְלִטְוִטְפֹתַי בֵּין עֵינֶיךָ כִּי בְחִזְקִי יָד הוֹצִיאָנִי ה' מִמִּצְרָיִם.

#2

פרשת בא פרק יא פסוק ב

דְּבַר־נָא בְּאָזְנֵי הָעָם וְיִשְׁאַלּוּ אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ וְאִשָּׁה מֵאֵת רֵעוּתָהּ כְּלִי־כֶסֶף וְכִלְיֵי זָהָב:

תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף לז עמוד ב

שור של ישראל שנגח שור של הקדש, ושל הקדש שנגח לשור של הדיוט - פטור, שנאמר: שור רעהו, ולא שור של הקדש. שור של ישראל שנגח לשור של כנעני - פטור, ושל כנעני שנגח לשור של ישראל, בין תם בין מועד - משלם נזק שלם.

#3

תלמוד בבלי מסכת קידושין דף כט עמוד א

האב חייב בבנו למולו, ולפדותו, וללמדו תורה, ולהשיאו אשה, וללמדו אומנות; וי"א: אף להשיטו במים

רמ"א חושן משפט הלכות מאבד ממון חבירו בידיים ומוסר ומלשין סימן שפח סעיף ז

י"א דאדם המוכה מחבירו יכול לילך לקבול לפני העו"ג, אף על פי דגרם למכה היזק גדול (מרדכי הנ"ל ומהרי"ו סימן כ"ח ותשובת מימוני דנזיקין סימן ט"ו ומהר"ם מרזבורג).

ש"ך חושן משפט סימן שפח ס"ק מה

י"א דאדם המוכה כו'. כתב בד"מ וז"ל וכ"כ מהר"ם מריזבורק וכתב דאם רגיל להכות הבריות מותר לקצץ ידו ע"י עכו"ם או להפסיד ממנו או להציל בא' מאבריו עכ"ל וע"ש שהאריך בדינים אלו ואין דבריו נראין דהא אפי' מוסר גמור אסור לאבד ממנו וכ"ש זה כנ"ל עכ"ל ד"מ ולא ירדתי לסוף דעת הר"ב דז"ל מהר"ם מריזבורק מצוה לכל אדם להגיד לשופט פלוני הכה פלו', ועוד הולכים בכעסם תעשה כך שלא יוסיף עוד ואם יעליל השופט עליו ויקח כל אשר לו פטור המגיד דאל"כ אין לך אדם מציל את חברו מיד מכהו ודאי אם יכול להצילו בא' מאבריו יעשה כרב הונא דקץ ידא או שמא יותר טוב שיגיד לשופט ויפסיד ממון מלחסרו אחד מאבריו והא רפיא עכ"ל וא"כ ל"ק ממוסר דהכא להציל הוא בא וא"א להצילו אם לא שיגיד לשופט וע"י כך הוא מפסיד ממון ופשיטא דאם יכולים להציל הנמסר ע"י שיפסיד המוסר ממון דשרי ומצוה הוא ועוד דממון מוסר דוקא לאבדו ביד אסור אבל להפסיד ע"י גרמי מותר:

שולחן ערוך חושן משפט הלכות מאבד ממון חבירו בידיים ומוסר ומלשין סימן שפח סעיף יב

כל המוסר הצבור ומצערן מותר למסרו ביד עובדי כוכבים אנשים להכותו ולאסרו ולקנסו.

Rabbi Leff

שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שמה סעיף א

המאבד עצמו לדעת, א אין מתעסקים עמו לכל דבר, ואין מתאבלין עליו, ואין מספידין אותו, ולא קורעין ולא חולצין, אבל עומדין עליו בשורה אומרים עליו ברכת אבלים וכל דבר שהוא כבוד לחיים.

רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק ב הלכה ב - ג

אבל השוכר הורג להרוג את חברו, או ששלח עבדיו והרגוהו, או שכפת חבירו והניחו לפני הארי וכיוצא בו והרגתו החיה, וכן ההורג את עצמו, כל אחד מאלו שופך דמים הוא ועון הריגה בידו וחייב מיתה לשמים ואין בהן מיתת בית דין.

ומנין שכן הוא הדין, שהרי הוא אומר שופך דם האדם באדם דמו ישפך זה ההורג בעצמו שלא על ידי שליח, את דמכם לנפשותיכם אדרוש זה ההורג עצמו, מיד כל חיה אדרשנו זה המוסר חבירו לפני חיה לטרפו, מיד האדם מיד איש אחיו אדרוש את נפש האדם זה השוכר אחרים להרוג את חברו, ובפירוש נאמר בשלשתן לשון דרישה, הרי דינם מסור לשמים.

רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ד הלכה א

וכן הרב שאינו הולך בדרך טובה אף על פי שחכם גדול הוא וכל העם צריכין לו אין מתלמדין ממנו עד שובו למוטב, שנאמר כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא, אמרו חכמים אם הרב דומה למלאך ה' צבאות תורה יבקשו מפיהו אם לאו אל יבקשו תורה מפיהו.

שולחן ערוך יורה דעה הלכות תלמוד תורה סימן רמו סעיף ח

הרב שאינו הולך בדרך טובה, אף על פי שחכם גדול הוא וכל העם צריכים לו, אין למדין ממנו עד שיחזור למוטב.

דברי ירמיהו הלכות תלמוד תורה פרק ד הלכה א

וכן הרב שאינו הולך בדרך טובה אף על פי שחכם גדול הוא וכל העם צריכין לו אין מתלמדין ממנו עד שובו למוטב שנא' כי שפתי וכו' יבקשו תורה מפיהו אם לאו אל יבקשו תורה מפיהו. ועיין בלח"מ ובש"ך בס"י רמ"ו ס"ק ח' הקשו דבמס' חגיגה ט"ו מחלקין אדם גדול כר' מאיר דלמד מאחר לאדם קטן ורבינו סתם ולא חילק בכך ותירצו דא"י שם ר"מ קרא מצא משמע דהוא בלבד דריש כן כדאי' במס' חולין י"א ר"מ לא אכיל בשרא עיין שם בש"ך בשם אביו וכ"כ בלח"מ.

אמנם יקשה מאוד דרבינו במורה נבוכים נראה שלמד מספרי חכמי עכו"ם ובראש ספרו שם הביא מקרא זה שמצא ר"מ לדרוש להתיר ללמוד מאחר עיין שם, ומפי אמ"ו הגאון ז"ל שמעתי דיש לחלק בין למוד מפיו של רשע ללמוד מתוך ספר ממנו, דמתוך ספר אדם גדול יש לברור הטוב מהרע אבל מפיו שחיבור עם רשע רע וגורם רעה והשחתה לאדם ודייק כן אם הרב וכו' יבקשו תורה מפיהו ואם לאו אל יבקשו תורה מפיהו דייקא מפיהו ובגמ' מקשה ור"מ היכא למד מפומא דאחר ודפח"ח ובזה יש ליישב דעת ודרך רבינו ז"ל שידע בנפשו וקים ליה לברור האוכל מתוך פסולת מספריהם.

רדב"ז הלכות סנהדרין פרק יח הלכה ו

ואפשר לתת קצת טעם לפי שאין נפשו של אדם קניינו אלא קנין הקדוש ברוך הוא שנאמר הנפשות לי הנה.

פתחי תשובה יורה דעה סימן שמה ס"ק ב

ועי' בתשו' בשמים ראש סי' שמ"ה שכתב באחד חסר לחם וחשוף שת שהלך בפני שנים ואמר מאסתי חיי ואבד עצמו דאינו נקרא מאע"ל כל שעשה כן מריבוי צרותיו דאגות ויסורים או עוני גמור ע"ש ועיין בספר הר אבל ענף אחד עשר שפקפק עליו בה וכתב דלאו גושפנקא דהרא"ש חתים עלה ע"ש [גם בתשו' ח"ס שם כתב דמוכח מר"ח בן תרדיון פ"ק דע"א דאפי' המיצר ביותר מ"מ מאע"ל הוא ובזה נזדייף ס' בשמים ראש סי' שמ"ה עכ"ל].

שולחן ערוך יורה דעה הלכות אבילות סימן שמה סעיף א

המאבד עצמו לדעת, א אין מתעסקים עמו לכל דבר, ואין מתאבלין עליו, ואין מספידין אותו, ולא קורעין ולא חולצין, אבל עומדין עליו בשורה אומרים עליו ברכת אבלים וכל דבר שהוא כבוד לחיים.

פתחי תשובה יורה דעה סימן שמה ס"ק א

ולא קורעין עבה"ט [מ"ש אבל דעת הרמב"ן והטור שהאבלים קורעין כו' ולפ"ז ה"ה דמתאבלין עליו אלא שאין מספידין עליו עיין ב"י ועי' (בתשובת חתם סופר יו"ד סי' שכ"ו) שהראה פנים שדעת הרמב"ן הלכתא היא ודחה ראיית הלח"מ ספ"א מאבל אך להלכה למעשה מי ירים ראש נגד הסכמת הרב"י בש"ע שסתם כהרמב"ם ובשגם שהלכה כדברי המיקל באבל אמנם מ"מ אומר אני היכא דאיכא כבוד משפחה נכבדת אשר יהיה להם לבוז ולכלימה עולמית שאחד מהם קלקל מעשיו אבל אם יתיר להם המורה להתאבל אז יאמרו הבריות קמו ביה רבנן במילתא ונתבאר שלא היה לו דין מאבד עצמו אזי יכול המורה להורות לכתחלה להתאבל אפילו אם באמת נתברר לו שהיה לו כל דין מאעל"ד וראיה מסנהדרין מ"ז כו' ועוד דהעיקר כהרמב"ן ונהי דלענין אבל הלכה כדברי המיקל אבל לענין פגם משפחה אין הלכה כהמיקל בכבוד בני אברהם יצחק ויעקב עי' בא"ח סי' קל"ט ס"ג בהגה"ה עכ"ד ע"ש] ועי' בשו"ת לחמי תודה ממהר"י באסאן ז"ל סי' י"ח מ"ש בזה [ונכתב עוד בתשו' ח"ס שם דאף שמורגל דא"א קדיש אחר המאעל"ד לא ידעתי טעם הגון וכי מפני שלא עשה מעשה עמיו לא נצילהו מרדת שחת ומי לנו אינו עושה מעשה עמיו כאבשלום כו' אך נשתרבב המנהג לפי דשאר אבלים לא יניחוהו לחלוק עמהם בקדישים כי יטענו לאו כל כמיניה להאביד עצמו ולהשליך תיקון נשמתו עלינו אולי היה חי כמה שנים והיה מת בזמן אחר או במקום אחר ולפ"ז נ"ל פשוט דאם הבן מקבץ עשרה בביתו באופן שאין הפסד לאבלים יכול לומר קדיש ויאמר כל י"ב חודש דטעמא מאי א"א רק יא"ח דלא לשוויה לאביו רשע האי גברא שויה נפשיה רשיעא וניחא ליה דתהוי ליה כפרה. אך לומר קדיש בבכה"נ במקום שיש שאר אבלים אם הבנים יודעים בעצמם באמת שאביהם אע"ל אפילו אין האבלים אחרים יודעים מזה אם אומרים קדיש הרי הם גוזלים המתים הכשירים וק"ו ממ"ש המג"א סי' קנ"ב בב' אונסים כו' ואין כאן לחוש על כבוד משפחה במקום גזילת מתים האחרים. אמנם אם יש נדנוד ספק בדבר אי היה דינו כמאע"ל אי לא אפילו אם החמירו עליו בקבורתו וזלזלו ביה מ"מ לענין אמירת קדיש הדין עם בניו שיאמרו קדיש שהרי בני העיר שותפים זע"ז בענין זה ומיד כשמת אביהם זכו בחלקם והשותפים שבאו לדחותם לומר שמת אביהם באופן שהפסידו חלקם עליהם להביא ראייה וזה ברור עכ"ד ע"ש]: